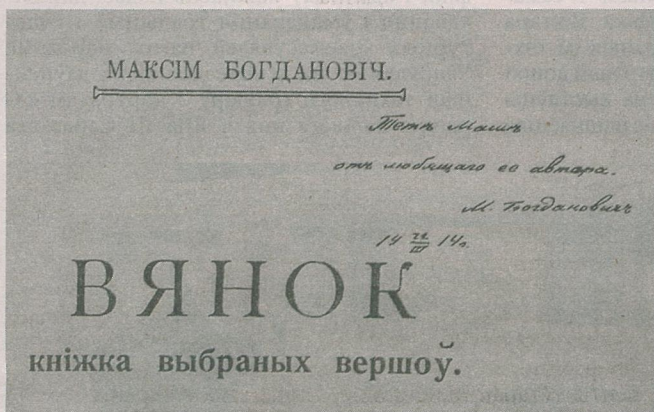

Працяг будзе: да юбілею Літаратурнага музея Максіма Багдановіча

Не з калекцыі, не з унікальнага экспаната, а з праслукавай працы неабыхавых да Максіма Багдановіча асоб, з ідэі аб неабходнасці захаваць памяць пра славутага класіка, мемарыялізаваць яго спадчыну пачынаўся Літаратурны музей Максіма Багдановіча. Ініцыятарамі стварэння музея сталі бібліёграф Ніна Ватацы і пісьменнік, даследчык творчасці паэта Алесь Бачыла.

Літаратар быў апошнім, хто кантактаваў са спадчыннай сям'і Багдановічаў Аўгустай Багдановіч, каму яна перадала матэрыялы з сямейнага архіва, быў знаёмы з іншымі нашчадкамі паэта. А ў жніўні 1971 года звярнуўся ў ЦК КПБ з прапановай аб стварэнні музея Максіма Багдановіча. Копіі многіх дакументаў перадала ў БДАМЛІМ Ніна Ватацы за 10 гадоў да таго, як быў адкрыты музей. Яна не сумнявалася ў неабходнасці стварэння ўстановы і сваім аптымізмам пераконвала ў гэтым іншых.

Дарчы надпіс Максіма Багдановіча над вокладкай яго зборніка.

Ідэя адкрыцця музея час ад часу абмяркоўвалася вышэйшым кіраўніцтвам Саюза пісьменнікаў, які ўзначальваў Максім Танк, і была агучана Пятру Машэраву. Нарэшце прынялі станоўчае рашэнне, і 1 красавіка 1981 года музей пачаў сваю дзейнасць як установа культуры. Але спачатку нават не меў уласнага памяшкання — першым яго прытулкам стаў Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы. Дырэктарам установы прызначылі Міхася Пазнякова. Пачаўся актыўны працэс збору і апрацоўкі экспанатаў для музея: заключаліся дамовы з Яраслаўскім музеям па абмене каштоўнымі рэчамі, шматлікія пытанні вырашаліся на ўзроўні Міністэрства культуры, вяліся перамовы аб продажы хаты ў фальварку Ракуцёўшчына, дзе Максім Багдановіч адпачываў улетку 1911 года (цяпер — філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры «Фальварак Ракуцёўшчына»), ладзілася адкрыццё помніка паэту ў Ракуцёўшчыне...

Сёння музейныя фонды налічваюць амаль 21 тысячу адзінак захоўвання. Сабраныя экспанаты адлюстроўваюць не толькі жыццё і творчасць Максіма Багдановіча — сведчаць аб станаўленні і развіцці беларускай літаратуры і культуры канца XIX — пачатку XX стагоддзяў і ранейшых перыядаў, ілюструюць складаны і шматгранны працэс засваення класічнай літаратурнай спадчыны ў духоўным жыцці грамадства. На мастацка-дакументальнай выстаўцы «40/40», што адкрылася да юбілею музейнай установы, прадстаўлены знакавыя прадметы з яе фондаў за кожны год існавання. Ідэя праекта — адабраць найбольш знакавыя прадметы за 40 гадоў па прынцыпе: 1 прадмет за 1 год.

— Прысутнічае і сорок першы экспанат, які прадстаўляе 2021 год: пачаўся адлік новага года нараджэння, — распавяла падчас экскурсіі навуковы супрацоўнік Валянціна Кароткіна. — Гэта альбом Барыса Аракчэева з яго замалёўкамі з камандзіровак у Яраслаўль. На падставе іх ён потым маляваў карціны. Экспанат трапіў у музей толькі сёлета. Гэта як сімвалічны крок наперад, які сцвярджае: працяг будзе!

Першым экспанатам, што ўпрыгожыў выстаўку, з'яўляецца кніга Ніны Ватацы «Песні Максіма». Кожны з музейных прадметаў, акрамя таго, што сведчыць аб пэўным аспекце творчасці класіка, адначасова прадстаўляе тых асоб, якія дапамагалі ў стварэнні фондаў музея. Сярод самых каштоўных — выданні з аўтаграфамі Максіма. Так, пад вокладкай зборніка «Вянок» каліграфічным бісерным почыркам выведзена: «Тете Маше от любящего ее автора. М. Богданович». Побач пад шклом вітрыны — рэчы сям'і пісьменніка: выкшталцоная шкатулка цёткі Магдалены, гэблік — ім карыстаўся Адам Багдановіч, адзін з трох Слуцкіх паясоў, якія належаць фондам музея.

Некаторыя каштоўныя экспанаты — з тых, што трапілі ў музей у апошнія гады, — дэманструюцца ўпершыню.

Напрыклад, выданне Паўла Шэйна «Матэрыялы для вывучэння побыту і мовы рускага насельніцтва Паўночна-Заходняга краю» за 1893 год, дзе змешчаны некалькі дзясяткаў матэрыялаў, напісаных Адамам Багдановічам па распевах бабулі Рузалі. Кнігу перадаў у фонды Антон Брыль.

Малюнак Уладзіміра Караткевіча пад вокладкай кнігі Міколы Грынчыка «Максім Багдановіч і народная паэзія» летас ужо выстаўляўся. На твары, павернутым да ўяўнага суразмоўцы на тры чвэрці, у адчайных вачах, здаецца, адбіўся ўвесь трагізм свету...

— Калі глядзім на малюнак, аздачваемся, хто на ім: Максім ці Адам. Хутчэй за ўсё, Караткевіч маляваў Максіма, — распавядае Валянціна Кароткіна. — Пад малюнкам ёсць і аўтограф Уладзіміра Караткевіча. Тут жа выданне «Сатырыкона» 1912 года з творам Максіма Багдановіча пра сароку...

Самы стары па ўзросце экспанат на выстаўцы — з тых, што ні разу не экспанаваліся, — старадрук 1736 года выдання, напісаны на старапольскай і лацінскай мовах. Максім Багдановіч ставіўся да падобных рэчаў з заміраннем сэрца...

З мілых для вока рэчаў утварыўся і жаночы куток — прадметы, звязаныя з гісторыямі і даследчыкаў, і родных, і сяброў. Мініяцюрны нататнік Зоські Верас з яе малюнкамі, запісамі, вершамі, побач — брошка Яніны Кахановіч і аўтограф Веры Рыч, якая перастварыла па-англійску некаторых айчынных класікаў, матэрыял Дануты Бічэль з яе аўтаграфам. З неэкспанаваных каштоўнасцей — ліст стрэчнага брата Максіма Багдановіча Пятра Гапановіча. У лісце да сям'і Пётр выказвае заклапочанасць адносна пошукаў Максіма... Як можна меркаваць са зместа, пасля заканчэння ліцэя Максім пачуваўся настолькі душэўна адзінокім і беспрытульным, што не ведаў, куды падацца. Пётр перасцерагаў родных: сваяк хоча паехаць у Ніжні Ноўгарад. І раіў зрабіць усё магчымае, каб гэты план не рэалізаваліся. Пятру здавалася: Максім мае ў дачыненні да сястры Нюты рамантычныя пачуцці... Цяпер мы можам толькі здагадацца, што рабілася тады ў душы юнака. Як вядома, выправіўся ён у свой апошні шлях на радзіму, у край, якім жыў і які быў прытулкам яго найсвятлейшых мар...

Адкрыццё выстаўкі наведалі былыя супрацоўнікі музея, вядомыя грамадскія дзеячы, прадстаўнікі іншых устаноў. Сярод прысутных была і нашчадак Максіма Багдановіча па бацькоўскай лініі Вольга Дашкоўская:

— Музей, дзе мне заўжды вельмі прыемна бываць, з'яўляецца эпіцэнтрам захоўвання памяці Максіма. А сёння на выстаўцы пабачыла ручнік, які калісьці прынесла ў фонды. Ён быў вышыты траюраднай сястрой Максіма Дар'яй. Калі знайшла ручнік, Дар'я ўжо не было на свеце, і зразумела, што найлепшым месцам для яго будзе музей — так захаваецца памяць не толькі пра Максіма, але і пра яго родных. Недарэмна, невыпадкава рэч гэтая засталася не знішчанай падчас вайны, калі ў агні загінула амаль усё...

Ручнік, вышыты траюраднай сястрой Максіма Багдановіча.

Прадметы, прадстаўленыя на выстаўцы, трапілі ў Беларусь з розных краін: Украіны, Польшчы, Вялікабрытаніі, ЗША, Расіі. З Яраслаўля, дзе створаны Мемарыяльны дом-музей Максіма Багдановіча, супрацоўнікі айчыннай установы атрымалі віншавальны адрас.

Сярод каштоўных падарункаў, якія сталі ўласнасцю музея да юбілейнай даты, — работа графіка Яўгена Куліка «Максім Багдановіч». Яна перададзена з Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры. Ліст Аляксандра Храбравіцкага, даследчыка творчасці Уладзіміра Караленкі (вядома, што дачка У. Караленкі і Вера Гапановіч былі сяброўкамі), перадала ў фонды на святкаванні юбілею былы галоўны захавальнік Тамара Кароткая.

Яна БУДОВІЧ,
фота аўтара